רַבִּי שִׁמְעוֹן הִיא, דְּאָמַר, שְׁחִיטָה שֶׁאֵינָהּ רְאוּיָה – שאינה מתירה את הבשר באכילה, לֹא שָׁמָהּ שְׁחִיטָה – אינה נקראת 'שחיטה', והתורה חייבה ארבעה וחמשה רק על 'שחיטה', ולכן פטרוהו חכמים מארבעה וחמשה.

שואלת הגמרא: הָתֵינַח – תירוץ זה מובן לגבי השוחט לַעֲבוֹדַת כּוֹכָבִים, וְכן לגבי השוחט שׁוֹר הַנִּסְקָל, שאסורים בהנאה, ולכן שחיטתם היא שחיטה שאינה ראויה, אֶלָּא שְׁחִיטַת שַׁבָּת, הלא שְׁחִיטָה רְאוּיָה הִיא, דְּתָנֵי (חולין יד.), הַשּׁוֹחֵט בְּשַׁבָּת וְהשוחט בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים, אַף עַל פִּי שֶׁמִּתְחַיֵּיב בְּנַפְשׁוֹ – בשבת חייב סקילה וביום הכפורים חייב כרת, שְׁחִיטָתוֹ כְּשֵׁרָה, והבשר מותר באכילה, ואם כן מדוע פטרוהו רבנן מחיוב ארבעה וחמשה.

משיבה הגמרא: התנא בברייתא סָבַר לָהּ כְּרַבִּי יוֹחָנָן הַסַּנְדְּלָר, הסובר ששחיטת שבת אינה ראויה לאכילה, וּכְדִתַנְיָא, הַמַּכֵּשֵׁל בְּשַׁבָּת, אם עשה כן בְּשׁוֹגֵג, יֹאכַל – יכול הוא עצמו לאוכלו, ואפילו באותה שבת. אך אם בישל בְּמֵזִיד, המבשל עצמו לֹא יֹאכַל את האוכל הזה לעולם, וישראלים אחרים יכולים לאוכלו אפילו באותה שבת, דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר, אם בישל בְּשׁוֹגֵג, יֹאכַל המבשל עצמו רק לְמוֹצָאֵי שַׁבָּת, כיון שקנסו שוגג משום מזיד. ואחרים מותרים לאוכלו אפילו באותה שבת. ואם בישל בְּמֵזִיד, לֹא יֹאכַל המבשל את האוכל עוֹלָמִית, וקנסוהו כן כדי שלא יהנה מהעבירה, אבל אחרים יכולים לאוכלו במוצאי שבת. רַבִּי יוֹחָנָן הַסַּנְדְּלָר אוֹמֵר, אם בישל בְּשׁוֹגֵג, יֹאכַל המאכל לְמוֹצָאֵי שַׁבָּת לָאֲחֵרִים, וְלֹא לוֹ – למבשל עצמו אסור לאוכלו אפילו במוצאי שבת, לפי שקנסו שוגג משום מזיד. ואם בישל בְּמֵזִיד, לֹא יֹאכַל עוֹלָמִית, לֹא לוֹ וְלֹא לַאֲחֵרִים. ואם כן התנא בברייתא שפוטר טובח בשבת מתשלומי ארבעה וחמשה סובר כרבי יוחנן הסנדלר, שכל מאכל שנעשה באיסור שבת במזיד אסור באכילה לעולם, והרי זו שחיטה שאינה ראויה ואינה נחשבת שחיטה להתחייב עליה ארבעה וחמשה.

הגמרא מבררת את טעמו של רבי יוחנן הסנדלר האוסר מעשה שבת באכילה. שואלת הגמרא: מַאי טַעְמָא דְּרַבִּי יוֹחָנָן הַסַּנְדְּלָר האומר שמעשה שבת במזיד אסור באכילה לעולם אפילו לאחרים. מבארת הגמרא: כִּדְרָדִישׁ רַבִּי חִיָּיא אַפִּיתְחָא דְּבֵי נְשִׂיאָה – כפי שדרש רבי חייא בפתח בית הנשיא, נאמר בתורה (שמות לא יד) 'וּשְׁמַרְתֶּם אֶת הַשַּׁבָּת כִּי קֹדֶשׁ הִוא לָכֶם', הקיש הכתוב שבת לקודש, ולמדים מכך מַה 'קֹדֶשׁ' – דבר המוקדש לשמים אָסוּר בַּאֲכִילָה, אַף – אם כך, שמא נאמר מַה קֹּדֶשׁ אָסוּר בַּהֲנָאָה, אַף מַעֲשֶׂה שַׁבָּת אָסוּר בַּהֲנָאָה, תַּלְמוּד לוֹמַר 'קֹדֶשׁ הִיא לָכֶם', ויש לדרוש שמעשה שבת שֶׁלָּכֶם יֶהֱא, ומותר בהנאה. יָכוֹל – שמא נלמד מכך שאֲפִילּוּ אם בישל בְּשׁוֹגֵג יאסר באכילה, תַּלְמוּד לוֹמַר בהמשך הפסוק 'מְחַלְלֶיהָ מוֹת יוּמָת', וחיוב מיתה הוא ודאי רק במזיד, ויש לדרוש שאף תחילת הפסוק הנדרש לגבי איסור מעשה שבת, רק בְּמֵזִיד אֲמַרְתִּי לְךָ שהוא אסור באכילה בקודש, וְלֹא בְּשׁוֹגֵג.

הגמרא מביאה מחלוקת אמוראים בסברת רבי יוחנן הסנדלר: פְּלִיגִי בָּהּ – נחלקו בדין זה רַב אַחָא וְרָבִינָא, חַד מהם אָמַר, מַעֲשֶׂה שַׁבָּת במזיד אסור באכילה לרבי יוחנן הסנדלר מִדְּאוֹרַיְיתָא, וְחַד אָמַר, מִדְּרַבָּנָן. מבארת הגמרא את דבריהם: מַאן דְּאָמַר שאיסורו דְּאוֹרַיְיתָא, היינו כְּדַאֲמָרַן – כפי שאמרנו, שלומדים זאת מהפסוק שהקיש שבת לקודש. וּמַאן דְּאָמַר שאיסורו מִדְּרַבָּנָן, יבאר שמפסוק זה עצמו יש ללמוד שאין מעשה שבת אסור, דְּאָמַר קְרָא 'קֹדֶשׁ הִוא', הִיא – השבת עצמה קוֹדֶשׁ, וְאֵין מַעֲשֶׂיהָ קוֹדֶשׁ, ורק חכמים אסרום באכילה.

הגמרא מבררת כיצד תתבאר הברייתא לעיל לדעת הסובר שהאיסור הוא מדרבנן. מקשה הגמרא: וּלְמַאן דְּאָמַר שגם לרבי יוחנן הסנדלר מעשה שבת אסור רק מִדְּרַבָּנָן, מַאי מַעֲמַיְיהוּ דְּרַבָּנָן בברייתא לעיל דְּפָטְרֵי – שפטרו את הטובח בשבת מלשלם ארבעה וחמשה, והלא מן התורה שחיטה ראויה היא, שהרי אפילו רבי יוחנן הסנדלר סובר שמדאורייתא מותר לאכול מבשר בהמה שנשחטה בשבת, וכיון שהעמדנו שהברייתא מדברת בטובח על ידי אחר ואין 'קם ליה בדרבה מיניה', מדוע נפטר מתשלומים.

מתרצת הגמרא: לדבריו אכן רבנן מחייבים את הטובח בשבת בתשלומי ארבעה וחמשה, כיון שזו שחיטה הראויה מן התורה, וכִי קָא פָּטְרֵי רַבָּנָן – ומה שנאמר בברייתא שחכמים פוטרים, היינו אֲשְׁאֲרָא – על שאר הדברים שנשנו בברייתא, שהם טובח לעבודה זרה, וטובח שור הנסקל, שבהם זו שחיטה שאינה ראויה, ופטור עליה.

הגמרא חוזרת לבאר את דברי הברייתא, באיזה אופן הטובח לעבודת כוכבים חייב בארבעה וחמשה לפי רבי מאיר. מקשה הגמרא: טוֹבֵחַ לַעֲבוֹדַת כּוֹכָבִים, מדוע סובר רבי מאיר שחייב בארבעה וחמשה, והלא כֵּיוָן דְּשָׁחַט בֵּיהּ פְּוּרְתָּא – מאחר שהתחיל בשחיטת הסימן הראשון אִיתְּסַר לֵיהּ – נאסרה הבהמה בהנאה, ונמצא דְּאִידֵּךְ כִּי קָא טָבַח – כששחט את הסימן השני, שאז צריך לחול חיוב ארבעה וחמשה, לָאו דְּמָרֵיהּ קָא טָבַח – אין הוא שוחט את בהמתו של הנגנב, דכיון שנאסרה עליו הבהמה בהנאה אין לו בה זכות ממונית, ומדוע חייב בארבעה וחמשה.

מתרצת הגמרא: אָמַר רָבָא, מדובר כאן בְּאדם האוֹמֵר שרק בְּגִמַּר וְנִיחָה הוּא עוֹבֵד, ונמצא שבשחיטת הסימן הראשון לא נעבדה הבהמה, ולא נאסרה עד גמר השחיטה, ואז חל גם חיוב ארבעה וחמשה.

מוסיפה הגמרא לשאול על דברי הברייתא: מדוע לפי רבי מאיר הטובח שׁוֹר הַנִּסְקָל חייב ארבעה וחמשה, והלא לָאו דִּידֵיהּ הוּא דְּקָטָבַח – אין השור שייך לנגנב, שהרי הוא אסור בהנאה. אָמַר רַבָּה, הָכָא בְּמַאי עָסְקִינַן – באיזה אופן עוסקת הברייתא, בְּגוֹן שֶׁמְּסָרוֹ בעליו לְשׁוֹמֵר קודם שהזיק, וְהֵזִיק השור בְּבֵית הַשּׁוֹמֵר, וְנִגְמַר דִּינֵיהּ – ונגמר דינו למיתה בעודו בְּבֵית הַשּׁוֹמֵר, וּגְנָבוֹ גַּנָּב מִבֵּית הַשּׁוֹמֵר וטבחו, וְרַבִּי מֵאִיר המחייב ארבעה וחמשה, סָבַר לָהּ כְּרַבִּי יַעֲקֹב, וְסָבַר לָהּ כְּרַבִּי שִׁמְעוֹן, כלומר, סָבַר לָהּ כְּרַבִּי יַעֲקֹב דְּאָמַר אַף מְשֻׁנְּגְמַר דִּינוֹ של השור להיסקל, אם הֶחֱזִירוֹ שׁוֹמֵר לִבְעָלָיו, הרי הוא מוּחְזָר, ונפטר בכך מלשלם את דמיו לבעליו, ואפילו שהשור אסור בהנאה ואינו שוה כלום, מכל מקום יכול השומר לומר לבעלים שור הבאת לי, ושור החזרתי לך. וְכֵן סָבַר לָהּ כְּרַבִּי שִׁמְעוֹן, דְּאָמַר, דָּבָר הַגּוֹרֵם לְמָמוֹן, כְּמָמוֹן דָּמֵי, כלומר אף דבר שאינו שוה בעצמו ממון, אך באמצעותו נפטר האדם מתשלום ממון, וכגון שור זה שאסור בהנאה אך על ידי השבתו לבעלים נפטר השומר מחיובו, נחשב כ'ממון', ולכן נחשב הנגב כגונב ממון, וכיון שטבחו חייב לשלם ארבעה וחמשה, אף שלפי האמת השור אסור בהנאה.

הגמרא מביאה ביאור נוסף בדברי הברייתא שהובאה לעיל (לג:), שרבי מאיר מחייב את הטובח בשבת בארבעה וחמשה, אף שהוא מתחייב מיתה. ולעיל תירצה הגמרא שמדובר בטובח על ידי אחר, שאינו מתחייב מיתה. כעת מתרצת הגמרא באופן אחר: רַבָּה אָמַר, לְעוֹלָם מדובר בברייתא בְּטוֹבֵחַ עַל יְדֵי עַצְמוֹ – שהגנב עצמו שחטו, ולא שחט על ידי שליח,

וְרַבִּי מֵאִיר, לוֹקֶה וּמְשַׁלֵּם אִית לֵיהּ – רק כשיש חיוב מלקות ותשלומים סובר רבי מאיר שאין אומרים קם ליה בדרבה מיניה, אלא מתחייב בשני החיובים, גם לוקה וגם משלם. אבל מֵת וּמְשַׁלֵּם, לֵית לֵיהּ – אינו סובר שנענש בשני העונשים, אלא הוא מודה שמתחייב רק במיתה ופטור מתשלומים, והטעם שהברייתא חייבה את הטובח בשבת בתשלומים, אף שהתחייב מיתה, כיון דְּשַׁאנִי הָנֵי – שונה דינם של הטובח בשבת או לעבודה זרה, דְּחִידּוּשׁ הוּא שֶׁחִידְּשָׁה תּוֹרָה בְּקָנֶם – שכל חיוב קנס חידוש הוא, שהרי מן הדין אינו חייב לשלם, אלא גזירת מלך היא לחייבו, וכיון שכן סובר רבי מאיר שגם זה נתחדש בקנס, דַּאֲפִילּוּ עַל גַּב דְּמִיקְּטַיל מְשַׁלֵּם – אפילו שנהרג, משלם, ואין חיוב המיתה פוטרו מלשלם את הקנס, ומה שסובר רבי מאיר שאין אדם מת ומשלם הוא רק בחיוב ממון.

הגמרא מבארת שרבה הולך לשיטתו שסובר שלגבי קנס אין אומרים קם ליה בדרבה מיניה: וְאַוְדָּא רַבָּה לְטַעְמֵיהּ – ודברי רבה אלו הם כשיטתו במקום אחר, דְּאָמַר רַבָּה, חָיָה גְּדִי גָּנוּב לוֹ – גנוב בידו קודם שבת, וכבר נתחייב לשלם עליו קרן, וּטְבָחוֹ בְּשַׁבָּת, אף שהתחייב בכך מיתה, מכל מקום חַיָּיב לשלם ארבעה וחמשה, כיון שֶׁכְּבָר נִתְחַיֵּיב בְּגִנֵּיבָה – בתשלום הקרן קוֹדֶם שֶׁיָּבֹא לִידֵי אִיסּוּר שַׁבָּת, ואילו חיוב ארבעה וחמשה הוא קנס, ובקנס סובר רבה כרבי מאיר שאין אומרים קם ליה בדרבה מיניה. אבל אם גָּנַב וְטָבַח בְּשַׁבָּת, באופן שחיוב הגניבה וחיוב שבת באו יחד, כגון שגרר את הגדי מבית בעליו לרשות הרבים, פָּטוּר מתשלומי הגדי, ואף מתשלומי הקנס. ואף שמצד חיוב הקנס סובר רבה שאין אומרים קם ליה בדרבה מיניה, מכל מקום נפטר מהכל, שֶׁאִם אֵין גְּנֵיבָה – אם הוא פטור מלשלם את הקרן, מדין קם ליה בדרבה מיניה, אֵין טְבִיחָה וְאֵין מְכִירָה – אין חיוב קנס של טביחה ומכירה, כיון שחיוב ארבעה וחמשה שחייבה התורה כולל בתוכו את הקרן, ואם נפטרנו מקרן ונחייבו רק על הטביחה יהיה חיובו 'שלשה וארבעה', ולא מצאנו חיוב כזה בתורה.

הגמרא מביאה דין דומה שאמר רבה: וְאָמַר רַבָּה, חָיָה גְּדִי גָּנוּב לוֹ, וגניבתו היתה בדרך רגילה, שלא במחתרת, כגון שנכנס לבית ברשות בעל הבית, והטמין גדי תחת כנפיו, וכדי להוציאו מהבית חתר מחתרת, וּטְבָחוֹ בְּתוֹךְ הַמַּחְתֶּרֶת, חַיָּיב לשלם ארבעה וחמשה, ואף שבהיותו במחתרת מותר להורגו, אין חיוב המיתה פוטרו מחיוב ארבעה וחמשה, כיון שֶׁכְּבָר נִתְחַיֵּיב בְּגִנֵּיבָה – תשלום הקרן קוֹדֶם שֶׁיָּבֹא לִידֵי אִיסּוּר מַחְתֶּרֶת המחייבו מיתה, ואף שהטביחה היתה במחתרת בשעה שהתחייב מיתה, בתשלומי קנס סובר רבה כרבי מאיר שאין פטור של קם ליה בדרבה מיניה. אך אם גם גָּנַב וְגַם טָבַח בַּמַּחְתֶּרֶת, פָּטוּר מארבעה וחמשה, לפי שֶׁאִם אֵין חיוב על הַגְּנֵיבָה עצמה, שכיון שגנב במחתרת התחייב מיתה, ולגבי חיוב ממון אומרים 'קם ליה בדרבה מיניה', אֵין טְבִיחָה וְאֵין מְכִירָה – אין חיוב על טביחה ומכירה, וכמו שהתבאר, שללא הקרן נשאר חיוב 'שלשה וארבעה', שלא חייבתו תורה.

הגמרא דנה מדוע הוצרך רבה לומר את שני הדינים: וּצְרִיכָא – הוצרך רבה לומר את שני הדינים, דְּאִי אַשְׁמְעִינַן רק שַׁבָּת – שאם גנב וטבח בשבת פטור, היינו סוברים שטעמו מִשּׁוּם דְּאִיסּוּרָא אִיסּוּר עוֹלָם – שבכל שעה שיעידו עליו שחילל שבת ימיתוהו בית דין, לכן חמורה מיתה זו ופוטרתו מממון, אֲבָל גנב וטבח בְּמַחְתֶּרֶת, דְּאִיסּוּר שָׁעָה הוּא – שחיוב מיתה במחתרת הוא רק באותה שעה שהוא במחתרת, אבל אחר שיצא משם אסור להורגו, אֵימָא – שמא נאמר שלֹא – אין חיוב מיתה כזה פוטרו מממון. וְאִי אַשְׁמְעִינַן רק את הדין של מַחְתֶּרֶת, היינו סוברים שדווקא בזה חיוב המיתה פוטרו מתשלומים, מִשּׁוּם דְּמַחְתֶּרְתּוֹ זוֹ הִיא הַתְרָאָתוֹ, כלומר, יכול בעל הבית להרגו ללא התראה, ומיתה חמורה שכזו פוטרת מממון, אֲבָל הטובח בַּשַּׁבָּת, דְּבָעְיָא הַתְרָאָה – שיש צורך בהתראה כדי לחייבו מיתה, אֵימָא לֹא – שמא בזה אין אומרים שחיוב המיתה פוטרו מממון. צְרִיכָא – לכן הוצרך רבה לומר את שני הדינים.

כהמשך לדינו של רבה, מביאה הגמרא דין דומה של רב פפא: אָמַר לֵיהּ רַב אַחָא בְּרֵיהּ דְּרָבָא לְרַב אַשִׁי, וכי רַב פָּפָּא, פָּרֵיהּ אָתָא לְאַשְׁמוּעִינַן, כלומר, מה חידש רב פפא בדבריו יותר מדברי רבה, ומה למדנו מדינו העוסק בפרה, יותר מדינו של רבה העוסק בגדי. אָמַר לֵיהּ רב אשי, רַב פָּפָּא, שְׁאוּלָה אָתָא לְאַשְׁמוּעִינַן – בא להשמיענו דין טובח פרה שאולה בשבת, שפטור מדמיה, דַּעֲתָךְ אֲמֵינָא – היינו יכולים לסבור, הוֹאִיל וְאָמַר רַב פָּפָּא (ב"מ צא.) לגבי שואל, שִׁמְשָׁעַת מְשִׁכֵּיהּ הוּא דְּאִתְחַיֵּיב לֵיהּ בְּמִזּוֹנוֹתֶיהָ של הפרה, הָכָא נַמִּי – גם כאן נאמר שִׁמְשָׁעַת שְׁאֵלָה אִתְחַיֵּיב בְּאוֹנְסֵיהּ – אם נאנסה הפרה חל חיוב התשלומים למפרע בשעת השאלה, ונמצא שחיוב הקרן היה כבר לפני שבת, וכשטבחה בשבת יתחייב בתשלומים משום שחיוב המיתה אינו בא יחד עם חיוב התשלומים, קָא מַשְׁמַע לָן רב פפא, שכיון שכל זמן שהפרה קיימת אין השואל יכול להחזיר את דמיה אלא חייב להחזיר אותה בעצמה, נמצא שחיוב תשלומי הגזילה בא רק בשעה שטבחה, ולכן אם טבחה בשבת פטור מתשלומים, כיון שחיוב המיתה והממון באו כאחד.

* * *

אגב דברי רב פפא שהובאו כאן, מביאה הגמרא דעה נוספת בענין זמן חיוב האונסין בשואל, בשעת האונס או בשעת השאלה: אָמַר רָבָא, יורשים שהִנִּיחַ לָהֶן אֲבִיהֶן בירושה פָּרָה שְׁאוּלָה, ששאלה בחייו מבעליה, מִשְׁתַּמְּשִׁין בָּהּ כָּל יְמֵי שְׁאֵלָתָהּ – יכולים הם להמשיך להשתמש עד סוף ימי השאלה ששאלה אביהם מן הבעלים, משום שיורש עומד תחת אביו וזוכה בכל זכות שהיה לאביו בפרה זו. ואם מֵתָה הפרה באונס אֵין חַיָּיבִין בְּאוֹנְסָהּ, כיון שלא קיבלו עליהם חיובי שואל. ואם לא ידעו היורשים שהפרה שאולה, אלא בִּסְבוּרִין היו שהפרה שֶׁל אֲבִיהֶם הִיא, וּמְכָחוּהָ וַאֲכָלוּהָ, מְשַׁלְּמִין דְּמֵי בָּשָׂר בְּזוֹל, כלומר את שיעור הנאתם מאכילת הבשר, ומשערים זאת לפי מחיר הבשר בזול, שכל אדם קונהו במחיר כזה. ואם הִנִּיחַ לָהֶן אֲבִיהֶן בירושה אַחֲרָיוֹת נְכָסִים – קרקעות, חַיָּיבִין לְשַׁלֵּם את כל דמי הפרה מנכסיו.

הגמרא מבררת לגבי מה נאמר דינו האחרון של רבא, שאם הוריש להם אביהם קרקעות חייבים לשלם: אִיבָּא דְּמַתְנֵי לָהּ אַרִישָׁא – יש שפירשו שדין זה נאמר לגבי הרישא של דברי רבא, שכשידעו שהפרה שאולה ומתה באונס הם פטורים, והוסיף רבא שאם הניח להם אביהם קרקעות חייבים לשלם, משום שנכסי אביהם השתעבדו משעת שאלת הפרה לשלם את חיובי האונס, כשיהיו. וְאִיבָּא דְּמַתְנֵי לָהּ אַסֵּיפָא – ויש שפירשו שדין זה נאמר לגבי הסיפא של דברי רבא, שאם חשבו הבנים שהפרה של אביהם וטבחוה ואכלוה, חייבים לשלם רק דמי בשר בזול, והוסיף רבא שאם הניח להם אביהם קרקעות, חייבים לשלם את כל דמי הפרה, ולא רק דמי בשר בזול, משום שאביהם פשע בכך שלא אמר להם שפרה זו אינה שלו, וחל חיוב האחריות על נכסיו.

ממשיכה הגמרא ומבארת: מַאן דְּמַתְנֵי לָהּ אַרִישָׁא – מי שפירש שהדין נאמר לגבי הרישא, כָּל שֶׁכֵּן שיסבור שדין זה נכון אַסֵּיפָא, שהרי אם כשמתה הפרה באונס לאחר מותו סובר רבא שנשתעבדו נכסי האב בכך שלא אמר להם שהפרה שאולה, ודאי שאם פשע האב בכך שלא אמר להם שהפרה שאולה, ולכן טבחוה היורשים ואכלוה, שישתעבדו נכסיו לשלם מהם את דמי הפרה. וּפְלִינָא דְּרַב פָּפָּא – והוא חולק בזה על רב פפא האומר

המשך בעמוד יג

שחיוב האונסין חל רק בשעת האונס, ולא למפרע משעת השאלה, שלדברי רב פפא כיון שהחיוב חל רק בשעת האונס, ובשעה זו היתה הבהמה ברשות היורשים, לא השתעבדו נכסי אביהם לכך. וּמַאן דְּמַתְנֵי לָהּ אַסֵּיפָא, סובר שרק בסיפא שהיתה פשיעה הדין כן, אֲבָל אַרֵישָׁא, שמתמת הבהמה באונס, גם אם הניח להם אביהם קרקעות, לֹא – אינם חייבים לשלם, כיון שהוא סובר שחיוב האונסין חל בשעת האונס [ולא למפרע משעת השאלה], ולא השתעבדו נכסי האב לשלם, כיון שבשעה שחל החיוב כבר מת האב. וְהַיְינוּ דְּרַב פָּפָּא – והוא כדברי רב פפא שחיוב האונסין חל בשעת האונס ולא בשעת השאלה.

* * *

לעיל (לא:) הקשתה הגמרא סתירה בין משנתינו שמבואר בה שחייבי מלקות משלמים קנס, למשנה במכות שמבואר בה שלוקין על כך, אף שבכל מקום אין אדם לוקה ומשלם. רבי יוחנן תירץ (לעיל לב:) שמשנתינו עוסקת בשוגג שלא התרו בו, ולכן אינו חייב מלקות אלא משלם את הקנס. וריש לקיש תירץ (לעיל לג:) שמשנתינו היא בשיטת רבי מאיר, הסובר שאדם החייב מלקות וממון, משלם ולוקה. הגמרא מבארת מדוע רבי יוחנן וריש לקיש ביארו את המשנה באופנים שונים ומיאנו כל אחד בביאור זולתו. אומרת הגמרא: בְּשִׁלְמָא רַבִּי יוֹחָנָן לֹא אָמַר כְּרֵישׁ לָקִישׁ, שמשנתינו סוברת כרבי מאיר שאדם לוקה ומשלם, משום דְּקָא מוֹקִים לָהּ בְּרַבָּנָן – כיון שרצה להעמיד את המשנה כדעת חכמים, החולקים על רבי מאיר ואומרים שאין אדם לוקה ומשלם. אֶלָּא רֵישׁ לָקִישׁ, מַאי טַעְמָא לֹא אָמַר כְּרַבִּי יוֹחָנָן, שמדובר באופן שלא התרו בו, והיה יכול להעמיד את המשנה כחכמים, שהלכה כמותם. משיבה הגמרא: אָמַר לָךְ ריש לקיש, כֵּיוָן דְּאִילּוּ אַתְרוּ בֵּיהּ – אילו היו מתרים בו והיה מתחייב מלקות היה פָּטוּר מתשלומים, כיון שאין לוקה ומשלם, לכן כִּי לֹא אַתְרוּ בֵּיהּ נַמִּי – אף כשלא התרו בו פָּטוּר מתשלומים, כיון שדין קם ליה בדרבה מיניה לא נאמר רק בשיש חיוב מלקות בפועל, אלא די בכך שזו עבירה שניתן להענש עליה במלקות, אילו היתה התראה.

מוסיפה הגמרא: וְרבי יוחנן וריש לקיש אֲזִדּוּ לְטַעֲמַייְהוּ – הלכו בזה כשיטתם במקום אחר, דְּכִי אֲתָא רַב דִּימִי – כשהגיע רב דימי מארץ ישראל לבבל אָמַר, חַיָּיבֵי מִיתוֹת שׁוֹגְגִין וְחַיָּיבֵי מַלְקָיוֹת שׁוֹגְגִין – אדם שעבר בשוגג על עבירה שהעובר עליה במזיד והתראה חייב מיתה או מלקות, וּבשעת מעשה העבירה התחייב גם כן בְּדָבָר אַחֵר – בחיוב ממון, רַבִּי יוֹחָנָן אָמַר, חַיָּיב בתשלומי הממון, וְרֵישׁ לָקִישׁ אָמַר, פָּטוּר. וטעם דברי‏הם, רַבִּי יוֹחָנָן אָמַר חַיָּיב, הֵיכָא לֹא אַתְרוּ בֵּיהּ – שהרי לא התרו בו, ונמצא שאינו נהרג ואינו לוקה בפועל, ואין אומרים בזה קם ליה בדרבה מיניה, אלא משלם. וְרֵישׁ לָקִישׁ אָמַר פָּטוּר, כֵּיוָן דְּאִילּוּ אַתְרוּ בֵּיהּ הֵיה פָּטוּר משום קם ליה בדרבה מיניה, כִּי לֹא אַתְרוּ בֵּיהּ, נַמִּי פָּטוּר – אף כשלא התרו בו, נפטר מהממון. הגמרא מביאה קושיות שהקשו רבי יוחנן וריש לקיש זה על זה, ומתוך כך יבואר כיצד הם פירשו את הפסוק שממנו נלמד דין קם ליה בדרבה מיניה. מקשה הגמרא: אִיתֵיבֵיהּ ריש לָקִישׁ לְרַבִּי יוֹחָנָן, נאמר בפסוק (שמות כא כב) ’וְכִי יִנָּצוּ אֲנָשִׁים וְנָגְפוּ אִשָּׁה הָרָה וְיָצְאוּ יְלָדֶיהָ וְלֹא יִהְיֶה אָסוֹן, עָנוֹשׁ יֵעָנֵשׁ כַּאֲשֶׁר יָשִׁית עָלָיו בַּעַל הָאִשָּׁה וְנָתַן בִּפְלִלִים’,